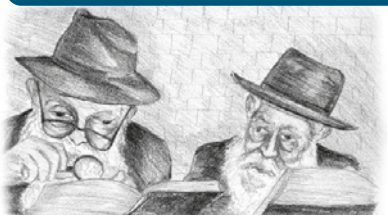
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת תצוה ■ גיליון פורים ■ ח' אדר ה'תשפ"ג ■ 01.03.2023 ■ גליון מס' 724

פורים - נצחיות ושלמות התורה

/ הרב גבריאל קדוש שליט"א

חגי דרבנן מציינים לנו ניסים שאירעו לאבותינו, ביניהם גם פורים.
אעפ"כ נראה שחז"ל ייחסו חשיבות מיוחדת לחג הפורים יותר מאשר לשאר חגי דרבנן

בדברי הירושלמי במגילה (ז ע"א) מצאנו שהמגילה נאמרה למשה מסיני, ושזו אינה עתידה להיבטל.

הרמב"ם (הלכות מגילה פ"ב הי"ח) פוסק כירושלמי וז"ל:

"כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם ואע"פ שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר (ישעיהו ס"ה) כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני ימי הפורים לא יבטלו שנאמר (אסתר ט) "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם".

הרמב"ם אינו מנמק מדוע ימי הפורים לא יבטלו, אך רומז לנו הרמב"ם בסגנונו שאין לנו להתייחס לפורים ככל חג רגיל שהוא "זכרון הצרות" אלא המשמעות של פורים היא נצחית "וזכרם לא יסוף מזרעם". לכן משווה הרמב"ם בין המגילה לחמשה חומשי תורה.

מלבד נצחיותה של המגילה וחמשה חומשי תורה ומלבד ההשוואה בין המגילה והתורה שנאמרו בסיני, ישנו עניין נוסף והוא שגם ס"ת וגם מגילה צריכות שרטוט בכתיבתן. הגמ' (מגילה טז ע"ב) לומדת זאת מהפסוק "דברי שלום ואמת" - "מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה". ומבאר רש"י (שם): "כספר תורה עצמו, שרטוט הלכה למשה מסיני".

בכדי שנרד לעומק הקשר בין מגילה לתורה, המתבטא בדרשות חז"ל דלעיל לגבי נצחיותם וצורת כתיבתם, נציין את דברי חז"ל (מגילה ט"ז ע"ב) "ליהודים היתה אורה - אמר רב יהודה: אורה - זו תורה".

המגילה מתארת לנו את האורה שהיתה ליהודים בימי מרדכי ואסתר, מה המיוחד באור זה? אומרים חז"ל אורה זו תורה, האור המיוחד שהאיר ליהודים הוא אורה של תורה. ומסביר זאת הרב קוק זצ"ל (גנזי ראי"ה, א):

"י"ל (יש לומר) כי ענין שם אורה על התורה הוא במה שמאירה לכל העולם כולו, כמ"ש והארץ האירה מכבודו וכמ"ל (וכאן מקום לומר) שעיקר פעולת ישראל על כל העולם היה בימי המן, שראו כל אפסי ארץ את ישועת אלוקינו שאפילו בגלות לא יעזוב ד' את עמו ועי"ז מתדבקים גרים בישראל כי אין מקבלים גרים בשלותן של ישראל. גם ע"י הפיזור בין אוה"ע מתודעים אוה"ע מאמונת ישראל וחוזרים למוטב בכמה דברים, ע"כ אמר אורה זו תורה".

תכליתה של תורה היא לתקן עולם במלכות שד-י. להאיר לכל העולם כולו, התורה בקומתה השלמה צריכה להעמיד את העולם בקומתו השלמה, במצב שישראל מקבלים תורה ומודרכים על פיה ותורה זו יוצאת מישראל ומאירה לעולם כולו לפי מדרגתו הראויה לו.

ישראל בגלותם עולים קומה בכך שהם מאירים לעולם ע"י קבלת תורה מרצון ומבררים את אור ה' המופיע ע"י התורה לאומות, ובכך מתקנים את אומות העולם (עיין מהר"ל, באר הגולה).

נאמר במדרש (ילק"ש, יתרו רמז רפג):

"מתוך חשכת הגלות שהיו ישראל שרויים בה בימי המן הרשע, נתגדלו גם ישראל למעלה של קבלת

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

כתבוני לדורות
כששלחה אסתר לחכמים ובקשה מהם: "כתבוני לדורות" (מגילה ז א)...
המשך בעמ' 2

אהרן אחיך
פרשת תצוה מיוחדת היא בכך ששמו של משה נעדר ממנה, לאחר...
המשך בעמ' 3

שו"ת חורף
שאלות ותשובות
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
"הבחירה בידך יוסל"
בחצרו של רבי ישראל מרוז'ין היה חסיד אחד ושמו יוסל דְזַ'אפ...
יותר מהכל, איצ'ה אהב את חג פורים
כבר מזמן לא סיפרתי לכם משהו ממעלליו המופלאים של רבי איצ'ה...
המשך בעמ' 5

שביבים
"כִּי כָתָב אֲשֶׁר נִכְתָּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְנַחְתֹּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ אֵין לְהָשִׁיב...
המשך בעמ' 7

בכיאור "תצוה"
"ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן... למאור להעלות נר תמיד"...
המשך בעמ' 9

פורים בתימן
משנכנס אדר מרבין בשמחה, ראשית שמחתנו היתה לימוד המגילה אצל...
המשך בעמ' 9

ממידת הדין למידת הרחמים
ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו את משתה אסתר, והנחה...
המשך בעמ' 10

תורה מחדש "הדר קבלוה בימי אחשורוש".

מסביר הרב קוק זצ"ל, שהקיום הבסיסי של העולם, יכול להסתפק בכך שישראל יקבלו תורה בסיני ברמה של כפיה:

"כי ישראל אל התורה אינו דבר של בחירה אנושית כ"א דבר המוכרח בטבעם הכללי שא"א זולתו"(גנזי ראי"ה, א). ביאור הדבר הוא, שבמעמד הר סיני היתה קבלת תורה ע"י ישראל, למרות שמדובר בנתינת תורה הכרחית לעם ישראל. החיבור הנצחי והטבעי של ישראל לתורה אינו מותנה בקבלת התורה מרצונם של ישראל , אלא הוא הכרחי להם בבחינת "אבר שהנשמה תלויה בו". ולכן אין בחירה במעמד הר סיני, ואין משמעות לקבלה מרצון של ישראל.

אך בשביל להגיע לקומה השלמה שהעולם, כולל אומות העולם, זקוקים לה והיא התכלית השלמה של תורה לעם ישראל שגם אומות העולם יאורו באורה של תורה, ישראל צריכים להגיע למדרגה של קבלת התורה מרצון.

נמצאנו למדים שבנתינת התורה לעם ישראל היו שני שלבים הכרחיים, שלב ראשון נתינת התורה בכפיה לצורך בירור השייכות הפנימית וההכרחית של ישראל לתורה, שלב זה נעשה בסיני לפני הכניסה לארץ ישראל וחיבורנו כעם לתורה. השלב השני נעשה בגלות, בימי מרדכי ואסתר, ששם היה צורך להרחיב את השפעתה של תורה גם לאומות העולם והגיע השלב של קבלת תורה מרצון. מטרתו של שלב זה בקבלת התורה ע"י ישראל הוא שגם אומות העולם יאורו באורה של תורה.

לפי דברינו אלה נמצאנו למדים את הקשר המהותי בין מגילת אסתר לחמשה חומשי תורה ומכאן נובע גם נצחיותו של חג הפורים לעומת שאר החגים.

מגילת אסתר מגלה את קומתו הנצחית של עם ישראל לדורות ואת שלמותה של תורה. ומכאן הקשר הברור והמוחלט שמצאנו בדברי חז"ל בין תורה לבין המגילה. "וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר".

כתבוני לדורות

/ הרב יעקב הלוי פילבר

כששלחה אסתר לחכמים ובקשה מהם: "כתבוני לדורות" (מגילה ז א) השיבו לה חכמים: "קנאה אתְּ מעוררת עלינו לבין האומות". תשובתם זו של חכמים היא לכאורה תמוהה, מאימתי אנו מצנזרים את כתבי הקודש רק מפני מה יאמרו הגויים? וגדולה מזו כתב הרמב"ם באגרת־תימן: "ומפני שיִיחד אותנו הבורא במצוותיו ובחוקתיו, והתבארה מעלתנו על זולתנו בכללותיו ובמשפטיו, שנאמר: 'ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים' קנאונו עובדי עבודה זרה כולם על דתנו קנאה גדולה". האם מפני קנאה זו יעלה על הדעת למחוק או להסתיר את מעלתם התורנית של עם ישראל?!

וצריך להבין את תשובת חכמים על רקע תקופתם, בתקופתה של אסתר עדיין לא נחתמו כתבי הקודש, ואסתר בקשה מחכמים שגם מגילתה תכלל בכלל כתבי־הקודש שבספר התנ"ך. ולחכמים הייתה אמת מידה מה יש לכלול ומה אין לכלול בכתבי הקודש: "הרבה נביאים עמדו לישראל כפלים כיוצאי מצרים, אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, ושלא הוצרכה לא נכתבה" (מגילה יד א) ועל כך נחלקו אסתר וחכמים, אליבא דחכמים - וחכמתו של האדם היא פרי נסיון העבר - סיפור הנבואה אינו בכלל 'נבואה שהוצרכה לדורות', מפני שעד הופעתו של המן לא היה תקדים של נסיון השמדת העם היהודי, אמנם ההיסטוריה היהודית ידעה בעבר שעבוד וצרות וגאולה מהם, כמו שעבוד מצרים והיציאה ממנה, ארבעים שנות המדבר, כיבוש כנען וההתנחלות בימי יהושע והשופטים, תקופת המלכים וארבע מאות ועשר שנות הבית הראשון עד חורבנו. כמו כן בכל התקופה הזו לא ידע עם ישראל גלות, מרדכי ואסתר היו שנים ספורות אחר החורבן, והמציאות הגלותית טרם חדרה לתודעתו של עם־ישראל, ובודאי שמזימת ההשמדה של המן היתה לדידם, מתוך הניסיון ההיסטורי, אירוע חריג בתולדה האנושית, אפיזודה חולפת, שאינו עתיד לחזור על עצמו. ועל כן אין לכלול אותה בכתבי הקודש. אמנם ידעו חכמים שתולדות העם עד כה היו רצופים בהתנכלויות ונסיונות פגיעה בעם, עשו, לבן, פרעה, עמלק ושאר שונאי ישראל שביקשו לפגוע בעם ישראל, אבל שיא הגזירות עד כה היתה גזירת פרעה: "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", אבל גזירה 'מטורפת' כמו "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ואז זקן טף ונשים ביום אחד", גזירה כזו לא העיז עד כה לעשות שום גוי שונא ישראל, ועל כן לדעת חכמים אירועי המגילה אינם רלוונטים מפני שלא יחזור על עצמו, ועל כן אין בהם צורך לדורות ואין לכתוב אותם לדורות.

ואילו אסתר שהיתה אחת משבע נביאות שנתנבאו לישראל (מגילה שם) והנבואה אינה פרי המציאות הנסיונית אלא צופה מעבר למגבלות הזמן והמקום, היא צפתה ברוח הקודש שהאירוע של המגילה אינו לצערנו אירוע חד פעמי שהיה ולא יחזור על עצמו, אלא אדרבא הוא עתיד לחזור על עצמו בהיסטוריה של העם, אסתר בנבואתה היתה מודעת כי צפויה לעם־ ישראל גלות ממושכת במדבר העמים, גלות שאת סופה אין לראות באופק. בגלות זו יהיה עם־ישראל דומה לאדם הטובע בלב ים, במים שאין להם סוף, והוא זקוק לקרש הצלה שיצילהו מטביעה ואבדון, גם אם אינו יודע לאן זרמי מצוקת העתים סוחפים אותו. קרש הצלה זה לדעת אסתר תהיה 'מגילת אסתר', שתלמד את ישראל שאפילו אם יגיע ישראל בגלותו למצב של 'להשמיד ולהרוג', והאור אינו נראה בקצה המנהרה הגלותית, גם אז אין להתייאש כי הגזירה יכולה להתהפך תוך לילה אחד. ואכן "ונהפוך הוא" הוא המסר העיקרי של המגילה, ואין לך בתולדות ישראל נבואה שכל כך הוצרכה לדורות כמו 'מגילת אסתר'. ולכן לבסוף קבלו חכמים את דעתה של אסתר וכללו את המגילה בכלל כתבי הקודש.

מגילת אסתר היא מגילה של גלות, כל כולה מתרחשת בחוצה לארץ. עד לחורבן הבית הראשון היה עם־ישראל בן־חורין בארצו, אמנם מפעם לפעם הוא נלחם כנגד כוחות גדולים ממנו, אך לא בידיים כבולות מאחורי גבו. גם התבוסה האחרונה, ששיאה היה חורבן הבית לא שברה את רוחו של העם, באשר היתה לו הבטחה נבואית כי ככלות שבעים שנה יחזור העם לארצו. והנה לפתע מבלי ידיעה מוקדמת מוצא העם את עצמו כצאן לטבח יובל, הוא ניצב מול גזירה שאינו יכול להתגונן מפניה ולעמוד על נפשו - האם צפוי עם־ישראל גם בעתיד לעמוד חסר אונים מול גורלו ההיסטורי? מול דילמה זו עמדו אנשי 'כנסת הגדולה' שחיו באותה תקופה והם נתנו לה תשובה: "למה נקרא שמם 'אנשי כנסת הגדולה'? - שהחזירו עטרה ליושנה. בא ירמיה ואמר: גויים מקרקרים בהיכלו, איה נוראותיו?! . . . באו הם ואמרו: אדרבא! זו היא גבורת גבורתו, שכובש כעסו ונותן אורך אפים לרשעים, ואלו הן נוראותיו, שאלמלא מוראו של הקב"ה, היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין הגויים" (יומא סט ב). ההתקיימות של ישראל בין הגויים אינו דבר המובן מאליו, אמנם אספסינוס התפעל בפני רבי יהושע על הכבשה העומדת בין שבעים זאבי האומות, אך רבי יהושע העמידו על סוד הדבר: "גדול הוא הרועה שמצילה ושומרה ושוברם לפניה" (תנחומא, תולדות) והסוד הזה נתגלה לעם־ישראל ב'מגילת אסתר'. 'אסתר' שנכתבה לדורות היא שהנחילה לישראל את התודעה ש"בכל דור ודור קמים עלינו לכלותנו והקב"ה מצילנו מידם".

כששאלו חכמים: "אסתר מן התורה מנין" היתה תשובתם: "ואנכי הסתר אסתיר" (חולין קלט ב) ואין כוונת התשובה למשחק מילים, אלא השאלה היתה כיון שהגלות שלעצמה היא כבר 'הסתרת פנים' ובימי אסתר נוספה לגלות גם גזרתו של המן, וכך היתה הסתרת פנים בתוך הסתרת פנים, היכן מצינו בתורה מקור למצב של הסתרת פנים בתוך הסתרת פנים? ועל כך באה התשובה: "ואנכי אסתר אסתיר", שבפסוק זה נרמזה האפשרות של הסתרה בתוך הסתרה. אחד הביטויים להסתרה העמוקה הזו היא העובדה ששם־שמים אינו מוזכר במפורש בכל המגילה, וגם אם יש שמצאו רמז לכך בכתוב: "רווח והצלה יעמוד ליהודים מ'מקום' אחר". אבל כבר כתב ראב"ע: "והנה אין במגילה הזאת זכר השם והיא מספרי הקודש, ורבים השיבו כי הוא 'ממקום אחר' - וזהו אינו נכון כי לא נקרא השם 'מקום' בכל ספרי הקודש . . . ועוד מה טעם למלת 'אחר'?". ואעפ"כ כל מי שקורא את המגילה חש את מעורבותה של ההשגחה העליונה בכל פרק ופרק מפרקי המגילה, ואולי מפני שתקופת המגילה היתה של 'הסתרת פנים' על כן גם מעורבות ההשגחה העליונה בה היתה בהסתר. אחר שהסברנו כי 'מגילת אסתר' היא נבואה שהוצרכה לדורות, אפשר לבאר את הצורך הזה גם כדי להבין את תופעת האנטישמיות ואת שנאת העולם לעם־עולם.

אהרן אחיך

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה

פרשת תצוה מיוחדת היא בכך ששמו של משה נעדר ממנה, לאחר שביקש מהקב"ה על כך בזמן חטא העם בעגל. וכל זאת כדי שלא יאמרו שאין הוא היה כדאי להציל את העם, בכח תפילתו עליהם[1]. ולכן לא הוזכר שמו, ובכך יראה כביכול שאין משה חשוב כל כך - שכן אין הוא נמצא בפרשה הסמוכה לאירועי חטא העגל.

לעומתו נמצא אהרן ונוכח לאורך כל הפרשה, ושמו מוזכר בה שלושים ושבע פעמים. הגם שהיה זה אהרן שעשה פשרה עם העם, ובכך איפשר את יצירת העגל[2].

ולא זו בלבד אלא הבגדים כולם, נקראים **בגדי אהרן** - איתם הוא נכנס לעבודה במשכן.

למרות כל זאת התורה מבחינה בין **בגדי קודש**[3], לבין **בגדי אהרן** ובניו[4]. כשלכל בגד ישנו תפקיד אחר, על פי מצבם הרוחני של הכהנים והעם. כך שבכל ימי בית ראשון ועד לימי המלך יאשיהו, היו הבגדים ראויים לכוהנים[5] ויש בהם את האורים והתומים[6]. ואילו בימי הבית השני כשהכוהנים קנו את הכהונה בכסף, אזי הבגדים רק היו כלבוש שעליהם לשים לצורך העבודה[7].

אך גם בזמן שהבגדים הם בגדי אהרן - בשמונת בגדי הכהן הגדול. אין הוא רשאי להיכנס עמהם לקודש הקודשים. כיוון שהם מזכירים את חטא העגל שנעשה מזהב - ואין קטגור נעשה סנגור[8]. ועל כן הוא נכנס עם בגדי הקודש, כפי בגדי הכהן ההדיוט.

כשאמנם בקודש הקודשים ניצבים הכרובים העשויים כולם זהב, אך אין זה נחשב כקטגור הנעשה סנגור. למרות שעצם עשייתם, מזכיר יותר את עשיית העגל. שכן אהרן הוא אשר נתן לעם לעשות את העגל, לאחר שהרהר בליבו מהי הדרך להשאיר לעם אחרית ותקווה[9]. ובדבר זה הוא הביא לפריעת העם[10], בעיני ה'. ואין זה ראוי שהוא יכנס לקודש הקודשים, בבגדים הנקראים - **בגדי אהרן**. אלא עליו לשים **בגדי קודש**, כבגדי הכהן ההדיוט.

לעומת זאת את הארון והכרובים עשה בצלאל[11], נכדו של חור[12] - שנהרג כשמנע מהעם לעשות את העגל. ועל כן ליבו של בצלאל היה טהור ושלם, לעשות מעשי צעצועים[13] שכאלו. כשכל ליבו נתון רק למחשבת הקודש, ולטהרה הנצרכת בעשיית כלי שכזה.

ומשכך הם הדברים, אזי הכרובים הם הסנגורים הגדולים - ובכוחם להעיד על קרבת האלוקים אשר בתוכנו[14]. ובדבר הזה נשאר זיכרון עולם, למי שעמד כנגד העם ומבקש למנוע מהם מלחטוא. וכשנכנס אהרן אל קודש הקודשים - בא גם מי שביקש להציל את העם, מלחטוא בחטא חמור יותר. אך עליו לשים בגדי קודש, אחרים מבגדי אהרן אשר עליו תמיד.

ובכך נשלמת כוונת זו הפרשה - בהסתרת שמו של משה, כמי שלא

היה עם העם בזמן חטא העגל. כשלא הזהירם על כך, שהיום הולך אחר הלילה. ומימלא אין היום הראשון לעלייתו, בכלל ארבעים הימים[15]. ועל כן גרם הדבר שיחטאו בעגל, הגם שלא היו ראויים לכך[16].

אח"כ באים **בגדי אהרון**, שהופכים ל**בגדי קודש** - במקום בו נמצאים הכרובים, כדי שלא יעשה קטגור סניגור. ואילו מעשה הכרובים שנעשו בידי נכדו של חור - נבחרים להיות כמקום הוועד לשכינה. ואין הקול יוצא למשה, אלא מבין שני הכרובים[17].

והקדים בזה הקב"ה רפואה למכה, כשבאה פרשת תצוה ומראה את גדולתם של משה, אהרון וחור. כך שכל הופעת השכינה בישראל, מבאה מכוח מעשיהם ופעולותיהם עם ה'.

וכימי צאתנו ממצרים מראנו נפלאות, בחיבור כוונת כל ישראל להביא להשכנת השכינה בתוכנו. ומאלו אף אלו - תצא תורה לישראל ולעולם כולו.

1 - **מספרך** (ברכות לב) מכל התורה כולה שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים - רש"י שמות לב, לב
2 - **מה עשה לך העם הזה** כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תביא עליהם חטא זה - שם, כא
3 - ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת - שמות כב, ב
4 - ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי - שם, ג
5 - **והיו על אהרן** כל הבגדים האלה על אהרן הראויין לו - רש"י שמות כח, מג
6 - **את האורים ואת התומים** הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג) ובמקדש שני היה החשן שא"א לכ"ג להיות מחוסר בגדים אבל אותו השם לא היה בתוכו ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט שנא' (במדבר כז) ושאל לו במשפט האורים - שם, ל
7 - **ועל בניו** האמורים בהם. **בבואם אל אוהל מועד** להיכל וכן למשכן. ומתו הא למדת שהמשמש מחוסר בגדים במיתה - שם, מג
8 - **כתנת בד וגו'** מגיד שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים שהוא משמש בהם בחוץ שיש בהם זהב לפי שאין קטיגור נעשה סניגור (ר"ה כו) אלא בד' ככהן הדיוט וכולן של בוץ - רש"י ויקרא טז, ד
9 - ומדרשו בויקרא רבה דברים הרבה ראה אהרן ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו וזהו ויבן (לשון בינה) מזבח לפניו ויבן מזבוח לפניו ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם ועוד ראה ואמר אם הם בונים את המזבח זה מביא צרור וזה מביא אבן ונמצאת מלאכתן עשויה בבת אחת מתוך שאני בונה אותו ומתעצל במלאכתי בין כך ובין כך משה בא - רש"י שמות לב, ה
10 - **מה עשה לך העם הזה** כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תביא עליהם חטא זה - שם, כא
11 - **ויעש בצלאל** לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו - רש"י שמות לז, א
12 - בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה - שמות לה, ל
13 - 'ויעש בבית קדש הקדשים כרובים שנים **מעשה צעצעים** ויצפו אתם זהב'. דוגמתו (ישעיהו כ"ב) הצאצאים והצפיעות ותרגומו ובניא תבנית ילדים וילדות עשה לכרובים - דברי הימים ב ג, י. וברש"י שם
14 - אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להן ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה - יומא, נד.
15 - כי כשעלה משה להר אמר להם לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא והוא אמר להם שלימים מ' יום ולילו עמו ויום עלייתו אין לילו עמו - רש"י שמות לב, א
16 - אמר רבי יהושע בן לוי, לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שנאמר (דברים ה, כו) 'מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים' וגו', והיינו דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, לא דוד ראוי לאותו מעשה, ולא ישראל ראוין לאותו מעשה, לא דוד ראוי לאותו מעשה דכתיב (תהלים קט, כב) 'ולבי חלל בקרבי', ולא ישראל ראוין לאותו מעשה דכתיב 'מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים', אלא למה עשו, לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד, ואם חטאו צבור אומרים להו לכו אצל צבור - עבודה זרה, ד:
17 - משה היה נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח קול יורד מן השמים לבין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד - רש"י שמות כה, כב

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלות ותשובות

שאלה: האם נשים צריכות להגיע לבית הכנסת בשבת הקרובה לשמוע 'פרשת זכור'?

תשובה: מצווים אנו פעם בשנה לזכור את אשר עשה לנו עמלק, וחכמים קבעו זמן למצווה זו בשבת הסמוכה לפורים, ומשום כך נוציא בשבת הקרובה ספר תורה נוסף ונקרא בו את הפסוקים האחרונים של פרשת 'כי תצא' כדי לקיים מצווה זו שהיא מהתורה. ונחלקו הפוסקים האם גם נשים מחויבות במצווה זו, שהרי בפשטות הרי הן חייבות שהרי זו מצוות עשה שאין הזמן גרמא, כי מהתורה אין למצווה זו זמן מסוים, ויכולים לקיימה בכל יום מימות השנה. אולם, בספר החינוך כתב שמצווה זו נוהגת רק בזכרים ונימוקו עמו כי רק הגברים דרכם לעשות מלחמה, ורק מי שמצווה ב'תמחה את זכר עמלק', מצווה ב'זכור את אשר עשה לך עמלק'.

ברם, ה'מנחת חינוך' חלק על ספר החינוך מחמת ב' טעמים:

א) מלחמת עמלק היא מלחמת מצווה שגם נשים חייבות בה.

ב) שתי מצוות הללו לא כרוכות אחת בשנייה, וגם אם נשים פטורות ממחיית עמלק, מכל מקום חייבות בזכירת מעשה עמלק.

מחלוקת זו המשיכה הלאה, ונחלקו בזה גדולי הפוסקים, הללו מחייבים והללו פוטרים.

למעשה, בהרבה מקומות נהגו שהנשים אכן מגיעות לבית הכנסת בשבת זו לשמוע 'פרשת זכור' מתוך ספר תורה, ויש מקומות שאף עושים קריאה נוספת בסוף התפילה עבור הנשים.

אמנם אישה אשר אינה יכולה להגיע לבית הכנסת מסיבה כזו או אחרת, צריכה לדעת שיש לה על מי לסמוך - על פוסקים רבים - שפוטרים נשים ממצווה זו, אך על כל פנים תקרא את הפסוקים של פרשת זכור מתוך חומש בביתה.

***

שאלה: מי הם הפטורים מצום תענית אסתר?

תשובה:

א) קטנים פחות מגיל מצוות - פטורים מהתענית.

ב) נשים מעוברות ומניקות (אף הנקה חלקית) - פטורות.

ג) יולדת בתוך ל' יום ללידתה - פטורה מהתענית, אף אם אינה מניקה.

ד) אישה שהפילה לאחר 40 יום מתחילת ההיריון (תחילת ההיריון לעניין זה הוא כשבועיים לאחר ספירת הרופאים) דינה כיולדת.

ה) חולים - אף בדרגת חולה שאין בו סכנה - פטורים מהצום (ואף

מי שאינו בדרגת חולה שאין בו סכנה אלא סובל ממיחושים יכול להקל ולא לצום - אך יצטרך להשלים את התענית ביום אחר).

***

שאלה: מתי מסתיים הצום?

תשובה: לירושלמים הצום מסתיים בצאת הכוכבים.

אולם ברוב הערים שבהם חוגגים פורים בי"ד אדר הצום מסתיים רק לאחר קריאת המגילה, שהרי אסור לאכול (אפילו מעט) ולשתות (שתית מים אפשר להקל בעת הצורך) קודם שנשמע קריאת מגילה.

אך מי שחולה קצת או שהתענית קשה עליו, יכול לטעום (לשתות קפה, לאכול מזונות פחות מכביצה, ושאר מאכלים אף יותר).

נשים השומרות על ילדיהן ומחכות לקריאת המגילה עד שיחזרו בעליהן מבית הכנסת מותרות בטעימה, שהרי מן הסתם קשה עליהן להמתין בצום זמן רב כזה.

סיפור לשבת

"הבחירה בידך יוסל"

בחצרו של רבי ישראל מרוז'ין היה חסיד אחד ושמו יוסל דְזַ'אפ. מחסידיו של רבי אורי מסְטְרליסְק היה, ולאחר פטירתו של ר' אורי בא יוסל עם עוד כמה חסידים אל העיר רוז'ין, והפך חסידו של הרבי מרוז'ין. בעל כישרון היה יוסל, ושימש "בדחן" האומר לפני הרבי אמירות שנונות שכוונתן עמוקה, וסודות מציצים מהן.

פעם אחת, בסעודת פורים, ביקש הרבי מרוז'ין מיוסל שידבר. נענה יוסל ואמר:

"אנו, חסידי רוז'ין, אין לנו לא עולם הזה ולא עולם הבא, ואילו חסידיהם של אדמו"רים אחרים זוכים לשני העולמות."

"ולמה?" שאל הרבי מרוז'ין.

השיב יוסל: "למשל אני – כבוד איני מקבל כאן. הרי סביב שולחנו של הרבי נמצאים תמיד רבנים ואדמו"רים שבאו להתארח, ואני מוזמן להיכנס אל מתחת לשולחן. ומי מדבר על 'שירַיים!' לקבל מעט שאריות מסעודתו של הצדיק – דבר כזה לא תמצא כאן אף פעם. ואם ארצה להיכנס ולדבר אתך, אני יכול להסתובב כאן ימים ושבועות עד שייתנו לי להיכנס. ולפיכך, עולם הזה – הפסדתי. אבל גם אחרי מותי, כשאגיע לעולם העליון, ישאלו שם: 'מה זה יוסל, למה אתה נראה כך?' ויחקרו אותי לאיזה רבי הייתי קשור. ואני אומר את האמת – 'לרוז'ינֶר, לרבי מרוז'ין.' מיד יישמע הקול: 'אם אליו נסעת היינו מצפים לראות משהו יותר טוב,' ויפסקו את דיני לגיהינום.

ואילו חסיד של אדמו"רים אחרים, כשהוא מגיע אל רבו, מיד הגבאי מקבל את פניו ומכניס אותו אל חדרו של הרבי. והרבי מקבלו בסבר פנים יפות, מושיבו על כיסא ושואל בשלומו, ומתעניין בכל הפרטים והעניינים. אחר כך, בשעה שעורך רבו את השולחן, מושיבים את החסיד על יד השולחן כראוי, ושם הוא מקבל 'שיריים' מכל האוכל המוגש על השולחן. וכשרוצה חסיד זה לחזור לביתו הוא נכנס אל רבו ונפרד ממנו, והרבי מאיר לו פנים ומברכו בכל טוב.

וגם כשיגיע אל העולם העליון ויעמוד לתת דין וחשבון לפני בית דין של מעלה, גם אותו ישאלו – 'לאיזה רבי היית קשור?' אך כשיגיד החסיד את שם רבו, יאירו לו פנים ויאמרו: 'אם לרבי זה היית נוסע – אתה נראה טוב מאוד,' וישלחו אותו ישר לגן עדן!"

שמע הרבי מרוז'ין את דברי יוסל ואמר רק: "נו," כמי שאומר – הבחירה בידך, יוסל.

אז אמר יוסל: "ובכל זאת, עבורי טוב יותר הגיהינום שלנו מן הגן עדן שלהם."

המשך בעמוד הבא...

יותר מהכל, איצ'ה אהב את חג פורים

/ אברהם תירוש

כבר מזמן לא סיפרתי לכם משהו ממעלליו המופלאים של רבי איצ'ה, שכננו - דלת מול דלת - בימי ילדותי בתל אביב, ויש מה לספר, בעיקר בחג הפורים. מה עוד שסיפור זה, שבעת התרחשותו הכה גלים בכל העיר ואף מחוצה לה, עולה במקוריותו ובתעלוליו על כל קודמיו שכבר סיפרתי עליהם בשנים האחרונות. האירוע הזה התחולל בבית הכנסת המרכזי בשכונה שלנו במרכז תל אביב והדיו התפרסו אל כל מרחבי האזור. יש מי שטוען שהגיעו אפילו עד גדרה בדרום וחדרה בצפון ואולי אף מעבר לזה. בבית הכנסת השכונתי שלנו נהגו רבים מהמתפללים - להוציא כמה ייקים חמורי סבר וחסרי חוש הומור - לבוא לתפילה ולקריאת המגילה בפורים כשהם מחופשים. רב בית הכנסת לא רק שלא מנע זאת, אלא אף ראה את ההתחפשות בעין יפה. כך נהגו בישיבה שבה למד, סיפר פעם. כל זה עד שבא מיודענו איצ'ה וכדרכו בקודש קלקל הכל. בחג פורים אחד הופיע האיש מחופש לאישה. לבוש שמלה צבעונית, נעול נעלי גברת גבוהות עקב, צבוע שיער וחובש כובע נשי מקושט בפרח ורוד, מאופר כאישה וציפורניו משוחות בלק אדום. הוא דידה לתוך בית הכנסת עוד לפני תחילת התפילה, כשהוא־היא מנדנד/ת את האחוריים הנה והנה באופן מופגן ומפתה.

המתפללים שכבר היו בבית הכנסת, להוציא הייקים הרציניים תמיד, פרצו בצחוק אדיר, רובם אף נהנו, וכולם כאחד המתינו במתח לבואו של הרב ולתגובתו. כמה מהמתפללים אף הזהירו את איצ'ה מפני תגובתו של הרב על הימצאות אישה בהיכל, אך הוא הגיב בתנועת ביטול. וכשהגיע הרב, השתררה דממה בבית הכנסת. הרב הביט ימינה ושמאלה, מחייך למחופשים ותוהה על מה ולמה השקט המוזר והלא מקובל הזה. ואז נתקל מבטו בגברת אחת שישבה באחד המושבים בהיכל הגברים. נחרד וזועם הוא התקדם אליה ורק כשהתקרב אל מושבה זיהה כי הגברת אינה אלא אדון איצ'ה. הרב, איש רגוע ובעל דיבור רך בדרך כלל, איבד את שלוותו ופתח בשאגות על הגברת המחופשת וגירש אותה־אותו מבית הכנסת כשהוא צועק: "אל תעז לחזור לכאן לעולם! אני מנדה אותך!". שניים מבריוני בית הכנסת מיהרו למלא את פקודת הרב והשליכו את איצ'ה לרחוב כשהם מורידים ממנו את תחפושתו הנשית. הוא אסף את עצמו ואת מלבושיו ושב הביתה צולע, נאנח ומייבב. רעייתו נחרדה למראהו ולאנחותיו, והוא סיפר לה כל מה שאירע בבית הכנסת. היא נזפה בו בזעקות: "אולי תפסיק כבר עם השטויות שלך, אתה כבר אדם מבוגר. די כבר עם ההתבזויות שלך". אבל הוא הבטיח לה שהוא עוד יראה לרב הזה מיהו איצ'ה.רב בית הכנסת מצדו, זימן את איצ'ה לדין תורה לפני הרב הראשי של תל אביב, רב קפדן וחמור סבר, שזקנו הלבן והארוך נח על חזהו. הוא נזף בו קשות והאשימו בביזוי תלמיד חכם צנוע וישר דרך ואף תבע ממנו "להתנהג כבן אדם". רב בית הכנסת ואיצ'ה לחצו ידיים בפקודת הרב הראשי - לחיצה קרה, שלא לומר מקפיאה - כשעיניהם בוהות באוויר. רב בית הכנסת גם החליט בעקבות האירוע לבטל את ההופעה של המתפללים בפורים כשהם מחופשים והודיע כי ההתחפשות תהיה מעתה בכובעים למיניהם בלבד. הוא לא שעה למחאות של מתפללים שסירבו לקבל על עצמם את הגזירה הזאת, המבטלת מנהג ישן ואהוב, אבל אלה נאלצו להיכנע. את זעמם הפנו כמובן אל איצ'ה ודרשו לסלקו סופית ובאופן מוחלט מבית הכנסת. "מה אנו צריכים את הצרה הזאת; שילך להשתטות בבתי כנסת אחרים", אמרו.

מעתה נהפך חג הפורים בבית הכנסת הזה לתצוגה של כובעים מכל המינים ומכל הדורות, צבאיים ואזרחיים, מכובע פלדה וכובע גרב וכובע ליצנים ועד קסקטים וכובעי בארט וכובעי טמבל ומגבעות למיניהן. היו גם כאלה שהפכו כלים שונים לכובעים - סירים, קערות, צלחות עמוקות וכיוצא באלה. אחד המתפללים, שמן מאוד וכבד גוף, אף נשא על בטנו המנופחת מודעה המצטטת בשינוי קל את הנביא ירמיהו, לאמור: "סיר נפוח אני נראה". לא איש כאיצ'ה יחמיץ הזדמנות כזאת לעורר מהומה. בחג הפורים הראשון שלאחר גזירת הכובעים, הופיע בבית הכנסת כשעל ראשו סיר לילה. כן, קראתם נכון - סיר לילה. חדש, נקי, מצוחצח ומבריק, אבל סיר לילה שאין צורך לפרט לאילו צרכים הוא משמש. מהומת אלוהים פרצה בבית הכנסת, והרב עצמו, במו ידיו, אחז בצווארו של איצ'ה והשליך אותו בעזרת כמה מתפללים אל מחוץ לבית הכנסת, כשהוא שואג: "בל תדרוך עוד כף רגלך לעולם במקום הזה". והיא אכן לא דרכה עוד.היכן כן דרכה? שאלה טובה. איצ'ה ורעייתו נעלמו מהשכונה. השמועה אמרה שעקרו לעיירה כלשהי בצפון או בנגב והתקבלו שם בזרועות פתוחות. איש לא הכירם ולא ידע על מעלליו של התושב החדש. להפך, הוא היה נאהב ומקובל ובתוך זמן קצר נעשה אף גבאי ראשי ושלט בבית הכנסת ביד רמה. אתם יודעים, היה לו ניסיון רב בתחום הזה כנשלט. וכשלאחר כמה שנים בא לביקור בבית הכנסת הקודם שלו בשכונה התל אביבית, התקבל דווקא בסבר פנים יפות ושמחות על ידי המתפללים שהכירוהו. וכששמעו מפיו על רום מעמדו והצלחתו בבית הכנסת שבעיירתו, פלטו: "נו, מה לעשות, הוא נשאר אותו פנטזיונר".

שביבים / שאול שיף

"כִּי כְתָב אֲשֶׁר נִכְתָּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְנַחְתּוֹם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ אֵין לְהָשִׁיב (אסתר, ח, ח)."

יש להקשות הלא אם באמת לא ניתן לבטל את כתב המלך, מה פעלו מרדכי ואסתר בשולחם לכל היהודים להנקם מאויבהם? הלא אגרת המלך המקורית כבר נחתמה ונשלחה בשם המלך. וראיתי מסבירים שבאותה האגרת הראשונה אותה כתב המן נאמר "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים". ומכיוון שמרדכי ואסתר לא יכלו כאמור לשנות את דבר המלך, לכן הם שלחו לכל היהודים היושבים בכל מדינות המלך את אותה האיגרת אותה ניסח המן - ורק ששינו את הפיסוק והוסיפו נקודה אחת. וכך כתבו "להשמיד להרוג ולאבד את כל. היהודים". כלומר לצאת ולהרוג את כל. ואת כ"ז חותם "היהודים".

"וַיֹּאמֶר חַרְבוֹנָה אֶחָד מִן הַסָּרִיסִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ גַּם הִנֵּה הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הָמָן לְמָרְדֳּכַי אֲשֶׁר דִּבֶּר טוֹב עַל הַמֶּלֶךְ עֹמֵד בְּבֵית הָמָן גָּבֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תְּלֻהוּ עָלָיו (אסתר, ז, ט)."

המן יכול היה לעשות עץ נמוך בשביל לתלות את מרדכי, ומה ראה לעשות דווקא עץ גבוה חמישים אמה? ורצו להוכיח מכאן איך ועד כמה מפלתו של המן נכונה לו עוד משעת עשיית העץ. דהנה לאחר משתה אסתר אמר חרבונה למלך אחשורוש "גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי עומד בבית המן גבוה חמישים אמה". ואם היה העץ נמוך מחמישים אמה - חרבונה לא יכול היה להראותו למלך מחצר בית המשתה. ומעתה יש לומר שלכך מלכתחילה נעשה העץ גבוה וכנ"ל. עוד רצו לומר דהנה לאחר מכן ביקשה אסתר מהמלך "ואת עשרת בני המן יתלו על העץ". וקי"ל שהוא אותו העץ עליו נתלה המן. וא"כ שפיר עשהו המן גבוה חמישים אמה ובכדי שיוכל לקלוט את המן ועשרת בניו.

שמעתי אומרים אשר המילה "מגילה" רומזת לכל מנהגי פורים; מגילה - מקרא מגילה. גלימה - תחפושות.לגימה - משתה וסעודה. גמילה - משלוח מנות (מלשון גמול). מילגה - מתנות לאביונים.

"בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהָבִיא אֶת סֵפֶר הַזִּכְרֹנוֹת דִּבְרֵי הַיָּמִים וַיִּהְיוּ נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי עַל בִּגְתָנָא וָתֶרֶשׁ (אסתר, ו, א-ב)".

בנו של המן היה סופר המלך (שמו היה שימשי) וכאשר היה מוטל עליו לכתוב את סיפור הצלת המלך על ידי מרדכי, במקום לכתוב "בגתן ותרש" הוא כתב "בגתן או תרש" וזאת בכדי להמעיט מערך דברי מרדכי. (כלומר שמרדכי לא אמר במדוייק מי רצה להרוג את המלך, אלא שאמר שהיה זה או בגתן או תרש, ומספק הרגו את שניהם). ולכן בא המלאך בלילה ההוא וחיבר את האות אל"ף של "או" למילה "בגתן" והאות וי"ו למילה "תרש" ונמצא "אשר הגיד מרדכי על בגתנא ותרש" (בשם מדרש).

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִי בֶחָצֵר וְהָמָן בָּא לַחֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה לֵאמֹר לַמֶּלֶךְ לִתְלוֹת אֶת מָרְדֳּכַי עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הֵכִין לוֹ (אסתר ו, א)."

ומה ראה המן לבוא לבית המלך כבר בלילה ולא חיכה עד לבוקר? הסביר ר' יונתן אייבישץ שזהו משום שידע המן ש"כל הסומך גאולה לתפילה אינו ניזוק כל היום כולו" (ברכות ט:).ולכן חשב להקדים ולפעול רעה על מרדכי קודם שיתפלל ויסמוך גאולה לתפילה כנ"ל.

כששאלו את המן הילד "מה אתה רוצה לעשות כשתהיה גדול?" הוא ענה - "תלוי..".

"אמר רב שמואל בר יהודה שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות שלחה להם כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס" (מגילה, ז.) יש שואלים מאי שנא מצות נר חנוכה? הלא גם היא עלולה לעורר קנאה בין האומות על עם ישראל, ואיך קבעוה? וביאר השפתי חכמים שנר חנוכה שונה, שהרי הוא נקבע לזכר נסך פך השמן ולא לזכר ניצחון החשמונאים. עוד מתרצים, שאכן לגבי נר חנוכה ההלכה היא שבשעת סכנה "מניחו על שולחנו ודיו", וזה על מנת שלא לעורר קנאה עלינו מבין האומות. שוב יש לשאול מה עונה אסתר לחכמים "כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס" - ומה בכך? והלא עדיין חגיגות ניצחון היהודים על אויביהם עלולה לעורר את קנאת האומות ? ושוב תירץ השפתי חכמים ליישב על פי

הכתוב בסוף המגילה (י, ב): "וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי אשר גדלו המלך הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס". והנה יש לעיין בזה מדוע באמת לא כתבו במגילה גם את "פרשת גדולת מרדכי"? ומסביר השפת"ח שגדולת מרדכי לא נכתבה במגילה בכדי שלא "לעורר את הגוים ביותר לקנאה". וממילא מובן מה עונה אסתר לחכמים: "כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס" - רוצה לומר שמה שעלול לעורר את קנאת האומות ביותר, דהיינו "פרשת גדולת מרדכי" - הלא "הם כתובים כבר על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס" - רוצה לומר - ואינם כתובים במגילה. ולכך בקביעת קריאת המגילה אין צורך לחשוש לקנאת האומות.

"וישנה ואת נערותיה וגו' אמר רב שהאכילה מאכל יהודי" (מגילה, יג.).

הקשה הבן איש חי והלא עדיין לא ידעו שאסתר יהודיה, וא"כ מדוע הביא לה מאכל יהודי? וכתב על זה כך: "שהאכילה מאכל יהודי, רוצה לומר היה לוקח לה בשר משחיטת ישראל באומרם כי זה יפה לגוף שהוא בדוק מטריפות שהם נעשים ע"י חולאים. ועד עתה יש באירופ"א אנשים שאינם ישראל, והם לא אוכלים בשר אלא רק מטבחי ישראל שהוא כשר. ואומרים שגם המלכה של אנגליז ירום הודה אין אוכלת אלא רק בשר כשר שחתום מן החכם שהוא כשר".

"ותהי אסתר נשאת חן, אר"א מלמד שלכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו" (מגילה, יג.).

שמעתי הסבר יפה: בגמרא בהמשך כתוב שאסתר הזמינה את המן למשתה כדי לעורר את עמ"י לתפילה, שלא יאמרו "אחות יש לנו בבית המלך". ואם כן נראה שכל יהודי שושן ידעו שיש להם אחות בבית המלך. כאן יש מקום לתהות, "אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה" - וכי לא היתה בכל שושן אף נשמה טובה שהלכה לספר למלך או לעבדיו שאסתר מזרע היהודים? וכי כל יהודי שושן שמרו על הסוד? אלא שיהודי שושן גם אם סיפרו שאסתר היא אחותם - כל אומה ואומה גם היא טענה שאסתר באה ממנה, וכך אף אחד לא האמין דווקא לאותם המלשינים ולכן לא נתגלה מאיזו אומה אסתר אכן הגיעה.

בימים **ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה וגו'.**

מעניין להתבונן שלפעמים המגילה קוראת לשושן בתואר "שושן הבירה" ולעיתים "שושן" סתם, הלא דבר הוא.

וכתבו המפרשים דהיו ב' שושן, א' שבה גרו כל הגויים ומשרדי הממשלה והמלכות, ב' שושן שהיתה מיוחדת ליהודים והיתה מעבר לנהר בסמיכות לשושן הבירה. כל אימת שמדובר על היהודים כתוב שושן סתם כמו "והעיר שושן נבוכה" "והעיר שושן צהלה ושמחה" [ע' באבן עזרא שכתב וז"ל והעיר שושן - ששם היהודים. נבוכה - כי מה תחוש הבירה כי כולה היא משרתי המלך ואין שם יהודי רק מרדכי לבדו עכ"ל].

ויש להוסיף בזה, דבכל מקום שבו נכתב שושן הבירה נכתב בניקוד "פתח", ואילו שושן סתם נכתב בניקוד "קמץ". והרמז בזה , שהרי מה שליהודים היה עיר בפני עצמה הוא משום רצונם להיבדל מן הגויים, ולא להיות מושפעים מהם ומהמונם. ולכן כתוב ב"קמץ" להראות כי היהודים נקמצים, כלומר סגורים בתוך עצמם, ולא פתוחים כמו שושן הבירה שהיא מנוקדת ב"פתח", דהיינו גוי פתוח לראות הכל ולשמוע הכל ולאכול הכל, אבל יהודי הוא ההיפך הגמור, הוא קומץ, ואינו רואה כל מה שהוא רוצה וכו'.

כומר אחד שאל את רבי יונתן אייבשיץ מפראג: מדוע בכל החגים, אתם עורכים את סעודת החג בערב החג, ובפורים אתם עורכים את הסעודה ביום? גם אני תמה עליכם, השיב רבי יונתן, שכל חגיכם מתחילים ביום ואילו את חג הולדת 'משיחכם', אתם מתחילים בלילה. אלא תשובה אחת לשתי השאלות: פורים בא לנו מידי גוי, ולפיכך אנו נוהגים בו מנהג גויים, ואילו חגכם, שבא לכם מידי יהודי, אתם נוהגים בו כיהודים"...

מדוע אומרים 'קדיש' אחרי קריאת כל המגילות - שיר השירים, רות וקוהלת - ואילו אחרי קריאת מגילת אסתר אין אומרים 'קדיש'? כי המן לא השאיר אחריו 'קדיש'.

תפילה לפורים: רבונו של עולם, זכני לשמוח מאד מאד בימי הפורים בשמחה גדולה וחדוה רבה ועצומה. ונזכה לקים מצות קריאת המגלה בקדושה ובטהרה גדולה ובשמחה רבה ועצומה. ונזכה להתבונן גודל עצם הנס הנפלא והישועה הנוראה והעצומה הזאת, ולפרסומי ניסא בפני כל עם ועדה, ונזכה לקיים מצות "משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" ומצות סעודת פורים בשלמות גדולה ובשמחה רבה ועצומה. ונזכה לקיים מצות השכרות של פורים כאשר צוונו חכמינו זכרונם לברכה. ותעזרנו ותשמרנו שלא יזיק לנו השתיה והשכרות של פורים כלל לא בגוף ולא בנפש, ולא נזיק שום אדם ולא שום דבר על ידי השכרות. רק נזכה על ידי השכרות של פורים לבוא לתוך שמחה גדולה וחדוה רבה ועצומה מאד, לתוך שמחה של פורים, אשר אז מאיר הארה נפלאה ועצומה שהוא הארת מרדכי, אשר אין דוגמתה בכל ימות השנה. ואזכה להיות שמח בכל לב, ולשמח גם אחרים, לשמח כל ישראל עמך בשמחת פורים בחדוה רבה ועצומה מאד מאד, נגילה ונשמחה בישועתך בשמחה אמיתית באופן שיהיה לך לנחת ולרצון, ותקבל שעשועים גדולים משתיתינו ושמחותינו בפורים הקדוש. ונזכה גם עתה בכל שנה ושנה לנס הגדול והישועה הנפלאה של פורים, להכניע ולגרש ולעקור ולבטל מאתנו קלפת המן עמלק וזוהמתו הגדולה ולמחות שמו וזכרו מן העולם, ולטהר עצמנו מזוהמתו בקדושה ובטהרה גדולה, ולהמשיך עלינו קדושת מרדכי ואסתר. ונזכה להמשיך שמחת פורים על כל השנה כולה, לשמח תמיד בך בשמחה וחדוה רבה באמת. (מתוך לקוטי תפילות ח"ב לז)

כאשר היה רבי שלום מבֶּלז אצל מורו, החוזה מלובלין, כיבדו אותו בקריאת מגילת אסתר לפני הציבור. כשסיים רבי שלום לקרוא, אמר החוזה: "את המעשה הזה כבר שמעתי כמה פעמים. אבל טרם שמעתי אותו בסיפור יפה כל כך, כפי שמספר אברך צעיר זה". ■

בביאור "תצוה"

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן... למאור להעלות נר תמיד" שואל רבינו אור החיים הקדוש, למה הוצרך לומר "ואתה" כיון שהיה מדבר עמו? ועוד למה אמר תצוה ולא צו? ולמה בכלל הוצרך לומר ל' צווי?

ומיישב רבינו ע"פ אמרם אין צו אלא ל' זרוז מיד ולדורות, לפי שיש כאן חסרון כיס. ואולי אינו מן המוסר שיצוה ה' על הדלקת נרות בבית המקדש, מקום המקרין אור לכל העולם כולו. אשר על כן אמר ה' למשה רבינו, שמצוה זו לא יאמר אותה לישראל ע"פ ה', אלא משה יצוה אותה בשם עצמו, שינהגו כבוד זה להביא שמן להדליק. לכן אמר "ואתה" כלומר מלבד מה שציותך, הוסף אתה בעצמך לצוותם על הדבר. ומזה הטעם דקדק לומר ל' צווי ולא דיבור, להורות שאינו דיבור מצוה רגיל שהיה מדבר אל משה, שיאמר לבני ישראל שה' צוה אותו, אלא ה' הורה לו שיצוה מעצמו את בני ישראל. וכן אם היה אומר ל' צו, היה מקום לטעות ולומר שה' יצוה עליו לזרז על הדבר.

עוד מבאר רבינו, שהיה מקום לומר שרצון השי"ת הוא, שכל מעשה המשכן והבאת הנדבה להקמת המשכן וכליו, יעשה ע"י משה רבינו בלבד. כי על ידו יעשה המשכן בשלימות הלב הראויה, לאות התלהבותו מבניית מקום השראת השכינה. לכן אמר "ואתה תצוה" להורות שאין לך יתרון על בני ישראל בנדבת המשכן או בעשייתו, אלא מה שאתה מצוה אותם על דבר עשייתו ואופן הכנתו, ע"פ דעתו ורצונו של השי"ת. וכתב "ואתה" בוא"ו החיבור, להורות שאין אצה מצווה בדבר עשיית המשכן וכליו לבדך, אלא נוסף אתה על כלל ישראל.

עוד מבאר רבינו שבא הכתוב לרמוז, שהגיע עת נתינת הכהונה לאהרן, על כן ברר ה' למשה את המלכות והמליכו על ישראל. ורמז זאת בל' תצוה, המורה על מלכות גדולה ונשיאות, כמ"ש (שמואל א, יג) "ויצוהו ה' לנגיד". ואולי לזה רמז הכתוב לעיל (יט, ו) "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", ממלכת חוזר על משה רבינו, כהנים על אהרן ובניו, וגוי קדוש אלו הלויים.

עוד מבאר רבינו, כי בא הכתוב באומרו "תצוה" כי הוא מל' צוותא המורה על חיבור ולווי, מל' הכתוב (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך". ולהורות בא, שכל תלמיד חכם יש לו חיבור לנשמת משה רבינו. לכן רז"ל (סוכה לט.) היו קוראים זה לזה משה, כי הוא המדבר בבחינת נפש הלומדת תורה. וללמד שאין חשיבות אלא ע"י עסק התורה, ולכן נרמז כאן במצות הבאת שמן למאור, שהיא בחינת התורה הקדושה המאירה לכל העולם כולו.

ומכאן נשכיל להבין את חשיבות לימוד התורה בכל רגע פנוי, שעל ידי הלימוד יש קיום לבריאה כולה והארה גדולה נמשכת לכל העולם כולו, לשמור את יושביו מכל מרעין בישין המתרגשים לבוא לעולם. וזאת האחריות מוטלת על כתפיו של כל אחד ואחד מבני ישראל, כי בני ישראל ערבים זה לזה.

עוד יש להתבונן מהנ"ל, את הנהגת ה' עם בריותיו, שהגם שנענש משה רבינו וניטלה ממנו הכהונה, מ"מ פיצה אותו השי"ת בקבלת המלכות. וכן מתנהג ה' עם כל בריותיו, הגם שקיבלו עונש על איזה חטא, והפסידו את המתנה הראויה להם, נותן להם דבר מה להפיס דעתם. וכיוצא בזה מצינו בבריאת העולם אצל הירח, שנברא גדול כמו השמש. ועל ידי שקטרג באומרו א"א לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, מיעט ה' את הלבנה, וע"י שמיעט את הלבנה הוצרך להרבות צבאיה [הכוכבים] כדי להפיס את דעתה.

פורים בתימן

מרשימות הרה"ג יוסף קורח זצ"ל*

משנכנס אדר מרבין בשמחה, ראשית שמחתנו היתה לימוד המגילה אצל המארי, לא היו בתי ספר מסודרים, וגם לא כיתות אלא לומדים בחדר אחד אצל המארי ילדים בגילים שונים, החל מגיל חמש שנים ועד גיל ארבע עשרה שנה, חוץ מהילדים הקטנים יותר שמביאים אותם עם אחיהם לשם שמירה וגם לא להפריע לאימו בבית. כאמור מתחילים בלימוד המגילה מתחילת אדר, המארי מקציב שעות מסוימות לילדים הקטנים ללמד אותם בעל פה פסוקים אחדים שחוזרים עליהם כל הציבור בבית הכנסת בשעת קריאת המגילה, כגון פסוק איש יהודי, ופסוק ויתלו את המן וכו', ואלה שכבר יודעים ללמוד מספר עד הגיל הגבוה ביותר מלמד אותם ביחד כל המגילה בנעימה המיוחדת לקריאת המגילה, וכולם לומדים בצוותא חדא כשפניהם צוהבות מרוב שמחה, יש מהם שקולטים את הלימוד בשלימות ויש למחצה ויש לשליש ולרביע. משמתחלים בלימוד המגילה אצל המארי מביאים הילדים למארי מתנה מיוחדת במינה ביצים לא מבושלות, כל ילד חייב להביא למארי ביצה אחת, ויש כאלה שמתחשבים בכבוד המארי ונותנים לו שתי ביצים ויש שלש, עד שלפעמים אוסף המארי סל גדול מביצי פורים. שמחת פורים הקרב ובא ניכרת בשוק כשכל החנויות מלאים במלאי מיוחד לפורים, וכל חנות היתה מליאה מכל מיני מתיקה וגם סוכריות ו"מְבַאכֶר" בצורות שונות ובצבעים שונים. הסוכריות היו עשויות חתיכות קטנות, כעין צמידים, מקלות וכדומה. ה"מְבַאכֶר" היו עשויות כעין מחתות, קיתונות, בקבוקים, מיני עופות, גמלים וכדו', והיו קלים במשקלם לפי שהיו רק כמו שכבה דקה כעין קליפה ותוכן חלול, ונעשו ע"י אנשים שהיו מומחים במלאכה זו ועושים אותם בצבעים שונים ובכמה גדלים ובצורות שונות. הקלאים היו מכינים כל מיני קליות "עֲתַר דְּכֵשׁ" אפונה קלויה יבשה, "טְרוּשׁ" שעורים קלויים, "גְּלְגְּלַאן" שומשום קלוי, "קַרְעָ" גרעיני דלעת, "פְּשַׁאר"

תירס קלוי, וכיוצא בזה. שבוע לפני פורים השוק הומה כבר מרוב הקונים, כל אחד קונה בכמויות גדולות מכל המצרכים לפי חשבון שעשה כמה הוא זקוק למשלוח מנות, למכרים ולשכנים לקרובים ולידידים, וגם למארי מלמד הילדים שלו. גם עקרת הבית מייחדת יום שלם לעשיית מיני המאפה, לשה את הבצק בלול בביצים ושמן וסוכר, ויש שאינם שמים סוכר, ועושה כעכים ועוגות בצורות שונות ובכמה גדלים, לפני האפיה מורחת את פני הכעכים בביצים ומפזרת עליהם שומשום קלוי וקצח [״קֶחטָה״], ואחרי האפיה היא שומרת את הכעכים בכלים סגורים. גם הנגרים היתה להם מלאכה לפני פורים, היו מכינים עגלות קטנות מקרשים, וגם דחלילים קטנים ״המן״, הילדים באים וקונים מהם וכל אחד מלביש את המן שלו בצורה המוצאת חן בעיניו, וצובע את העגלה בצבע שהוא רוצה, ומרכיבים את המן על העגלה וסוחבים אותו ברחובות וצועקים ״קַד דֶ׳א הָמָן גֶּא, פַּוּק פַּרַס עַרגֶּה, וַקַח וּפתְגֶּא״ הנה המן בא, על סוסה צולעת, צעק ונבקע.

כבר מתחילת אדר מכינים הילדים כלי נפץ, היו לוקחים מפתחות הדלתות של בתים וקושרים למפתח מסמר, ומכניסים גופרית מקמסי גפרורים, ונועצים את המסמר חור המפתח והקישו על הקיר או על אבן גדולה, הגופרית היתה מתלקחת ומשמיעה קול נפץ מחריש אזנים. והיו להם עוד כלים להשמעת קולות נפץ חזקים.

בציפייה גדולה חיכו הילדים לבוא יום הפורים, ויום מלפני הפורים יום התענית בו הילדים משוחררים מהלמודים מתפזרים בכל הרחובות, זה מפציץ פה וזה מפציץ שם, וזה סוחב המן, והתקהלויות הילדים מגדילות את שמחת בואו של יום הפורים. גם בשוק היתה תכונה גדולה ורבים שלא הכינו מתרוצצים בשוק לקנות צרכי פורים, ורבים היו באים לקנות סמוך לפורים כי אז היו באים הגוים עמוסים בסחורתם פירות וירקות וכיו״ב ומוכרים סחורתם בזול. ורוב האנשים לא היו צריכים לקנות יין כיון שכל אחד עושה לו יין בביתו בכל ימות השנה, וגם עושה עראק די הצורך, רק אלה שלא היתה להם יכולת לעשות לעצמם היו צריכים לקנות יין וי״ש ממוכרי היין. בהגיע ליל פורים וכבר בית הכנסת מלא אנשים שבאו מבעוד יום לתפלת מנחה, וכולם לבושים חג, וכל אחד מצויד במגילה קלף או גויל. אחרי תפילת ערבית כולם יושבים במקומם והחזן או המארי מתחיל בקריאת המגילה ומסלסל בקולו בנעימה המיוחדת לקריאת המגילה, וכולם שומעים בדממה, וגם הילדים מוזהרים שלא להפריע. בתימן לא היו הילדים נוהגים להפציץ בשעת קריאת שם המן וגם הגדולים אינם קורעים ברגליהם על הרצפה, אלא המגילה היתה נקראת וכל הציבור מקשיב בדממה דקה.

(*ע״כ מה שנמצא בכתביו)

ממידת הדין למידת הרחמים

מדוע נאמר ויעש המלך משתה גדול ולאחר מכן נאמר את משתה אסתר, מדוע נאמר ״לאסתר ״החרש תחרישי בעת הזאת, ״בלילה ההוא נדדה שנת המלך״ הפרק עוסק בנדידת שנת המלך ומעשה הסוס לכאורה מיותר למהות המגילה.

/ הרב יהודה הלוי עמיחי שליט״א | מתוך ״מנות הלוי״

ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו את משתה אסתר, והנחה למדינות עשה ויתן משאת כיד המלך. (ב, יח)

לשון הפסוק מוקשה, מדוע נאמר ויעש המלך משתה גדול ולאחר מכן נאמר את משתה אסתר, מה הרבוי במילים 'משתה אסתר'. עוד יש להבין מה בין משתה אסתר להנחה למדינות ונתינת המשאת.

המלך עשה משתה גדול כפי שכתוב אצל אברהם אבינו שעשה משתה גדול ביום הגמל את יצחק, ודרשו חז״ל שבאו הגדולים למשתה, גם למשתה אסתר באו גדולי המדינות. בשני דברים היה שונה משתה אסתר ממשתה אחשוורוש בשנה השלישית למלכותו. א. המשתה אסתר היה לילה אחד לא מאה ושמונים יום. ב. לא התקיים משתה לאנשי שושן. נראה להסביר שבמשתה השרים והעבדים בשושן היה כובד ראש ואילו במשתה שושן לכל העם הנמצאים בשושן קלות ראש, כרצון איש ואיש. אסתר רצתה למנוע קלות ראש, ועל כן הסכימה רק למשתה שריו ועבדיו. כמו כן לא הסכימה למאה שמונים יום אלא למשתה של יום אחד, מכיוון שחששה שבמאה ושמונים יום יגיעו אפילו השרים והעבדים לקלות ראש. השרים והעבדים העירו למלך מדוע איננו עושה משתה של מאה ושמונים יום, וכן אנשי שושן העירו מדוע הם לא הוזמנו למשתה. ענה להם המלך שזה 'משתה אסתר', דהיינו היא החליטה על צורת המשתה גודלו ומועדו, ולכן המלכה רוצה רק את גדולי האומות ולא רוצה לעשות משתה לאנשי שושן.

השרים והעבדים הבינו שאם המלכה איננה רוצה משתאות ארוכים, וכן איננה רוצה לעשות משתה לאנשי שושן, זה כנראה בגלל קמצנותה והיא עומדת להטיל עליהם מיסים וגזרות חדשות, על כן חלה התמרמרות של השרים והעבדים על המלכה החדשה בשני דברים: א. המלכה תגבה מיסים מהממלכה. ב. כיצד מקצרים את ימי השמחה ממאה ושמונים יום למשתה של יום אחד. המלך חש את ההתמרמרות ולצורך השקטת הרוחות, פעל בשני אופנים. א. הפחתת המס. ב. משאת מהמלך. בשתי התקנות הללו הורה המלך לעמים שאל להם לפחוד מהמלכה החדשה פן תטיל עליהם גזרות חדשות, שהוא ידאג להפחתת המס. כנגד הטענה כיצד לקחו מהם את מאה ושמונים ימי השמחה נתן להם המלך מתנות לפייסם ולהסיר את רוח ההתקוממות שהחלה לפעם בין השרים.

כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר. (ד, יד)

אסתר אמרה למרדכי שהיא לא נקראה לבוא למלך זה שלשים יום, וכנראה שתקרא בקרוב לבוא אל המלך, וא״כ מדוע מרדכי לוחץ לבוא מיד כעת, ימתינו עוד יום יומיים ולא תכנס אסתר לסכנה.

בספר חוט של חסד (להגר״ז סורוצקין פ״ד ד״ה רוח והצלה) כתב

שיש ללמוד מכאן שאין להחזיק את כלל ישראל בסכנה אפילו שעה אחת, ולכן מרדכי צווה עליה להסתכן. עוד אפשר להסביר שאחרש-וורוש לא רק גזר גזירה על היהודים, אלא גם על ארץ ישראל. בתחילת הפרק מביאים חז"ל (תרגום השני ד, א, ועיין רש"י ט, י) שבאותו הזמן עיכב אחשוורוש את בניית חומת ירושלים, וא"כ כל שעה שהגזרה קיימת גם לא בונים בירושלים, על כן מרדכי ציווה על אסתר להסתכן כדי להציל את בניית חומת ירושלים.

בלילה ההוא נדדה שנת המלך (ו, א)

הפרק כולו עוסק בנדידת שנת המלך ומעשה הסוס שנאמר להמן להרכיב את מרדכי לכאורה מיותר למהות המגילה. היה אפשר להמשיך את הסיפור של המשתאות, ולאחר המשתה הראשון שבו הוזמנו המלך והמן למשתה השני, להמשיך עם סיפור המשתה השני שבו אסתר אומרת את האשמתה על המן ומחשבותיו והמלך היה מצווה להמיתו, ומה חידש והוסיף לנו פרק נדידת שנת המלך ופרשת הסוס למחרת? רשב"י (ירושלמי מגילה פ"ב ה"ד) אמר שתוקפו של נס התחיל בלילה ההוא, ונשאלת השאלה מדוע יש כאן תוקפו של נס, הרי עיקרו של הנס היה במשתה השני בהאשמת המן ומדוע תוקפו של נס מתחיל בלילה ההוא. חז"ל (בתרגום השני) מתארים את הדיון שהיה בין המלך והמן כשהמלך אמר להמן להרכיב את מרדכי על הסוס. המן התווכח עם המלך ואמר לו הוא שונאי ושונא אבותיי הוא, ועל כן יתנו לו עשרת אלפי ככר כסף על המעשה הטוב שעשה וזה יספיק לו. המלך ענהו תן לו עשרת אלפי ככר כסף ואני אפקידהו על ביתך, ובכל אופן אל תמנע מלהרכיבו בעיר. המן המשיך להתווכח והציע שבניו ירוצו לפני המלך ובלבד שלא יצטרך להרכיב את מרדכי, והמלך בשלו ועוד מוסיף ואומר אתה ובניך ואשתך תהיו עבדים למרדכי. המן עוד המשיך להתווכח והציע שמרדכי יקבל מדינה אחת והמלך אמר שיקבל את הים והיבשה ובכל אופן המן יצטרך להרכיב את מרדכי. המן המשיך להתווכח ואמר הרי כבר נשלחו האגרות שמרדכי ועמו יהרגו א"כ מה יועיל עניין ההרכבה, והמלך אמר שיחזירו את הספרים והאגרות ובכל אופן לא ימנע מלהרכיב את מרדכי על הסוס. אנו לומדים שכבר בבוקרו של יום (לאחר המשתה הראשון של אסתר) המלך כבר בעצם העביר את ההגמוניה מהמן למרדכי וכבר רצה לבטל את האגרות מחשבת המן בן המדתא.

אנו לומדים בהמשך המדרש (ו, יא) שהמן ג"כ הבין זאת ובא לפני מרדכי ואומר לו שהוא יודע שהקב"ה אוהב את ישראל, שקך ואפרך הקדימו לעשרת אלפי ככרי כסף אשר אמרתי להביא מבית גנזי אל גנזי בית המלך. מכאן שגם המן הבין שבעצם כבר הוכרע הדין ואין לו כעת סיכוי. לפי דברי חז"ל אלו נשאלת השאלה א"כ מדוע היה צריך את המשתה השני שבו נפל המן והוכרע דינו למיתה, הרי כבר בעצם הכל כבר נחתם בבוקרו של יום? נראה שאמנם בלילה ההוא שנדדה שנת המלך הקב"ה כבר נטע בלבו של אחשוורוש את ההכרה שיש להרוג את המן, וכפי שכתוב בתרגום השני (ו, ט) שהמלך ראה בחלום שהמן רוצה לעשות מהפכה ולהורגו. כשנעור המלך גמלה בליבו ההחלטה להדיח את המן. החלטה זו הייתה בגלל חלום המלך ללא דברי אסתר. משעה זו כבר בעצם כבר הוכרע המהלך. אלא שזה היה מהלך אלוקי, שנבע מהקב"ה, כפי שחז"ל דרשו "בלילה ההוא נדדה שנת המלך" הוא מלכו של עולם, שעבר ממידת הדין למדת הרחמים (אסתר רבה פ"ט ד, מגילה טו ע"ב). באותה שעה הקב"ה החליט להושיע את ישראל ונדדה שנת המלך בחשבו מדוע אסתר הזמינה למשתה את המן, מכאן שהם רוקמים להרגיני, בכך נחתם דינו של המן. ההוכחה הגיעה במשתה השני שהמן נפל על המטה אשר אסתר עליה, אז התגלה בפועל שיש כאן ניסיון למרד ולכבוש את המלכה, ובכך יכול היה המלך לצוות להרוג את המן. העולה לנו שהנס הרוחני הבסיסי היה באותו הלילה שנדדה שנת המלך והוא עיקרו של נס, ואז נחתך דינו של המן, אלא שאת הצד הנגלה לאפשר את הריגת המן, זה הגיע רק בלילה השני. אנו מוצאים פעמים רבות קרבות רוחניים שהם לפני הקרב המעשי, שרו של עשו ויעקב, וכן שרם של מצרים כנגד עם ישראל, לאחר שהוכרע השר השאר הוא התגלות מעשית שעות דורשת זמן מסויים, אבל לאחר הניצחון הרוחני חייב להגיע ניצחון גשמי.

מה הוביל את הניצחון הרוחני, את זה אנו לומדים שבלילה ההוא נדדה שנת הקב"ה (כביכול) מכיוון שהתינוקות של ישראל עמדו בבכייה, דברי הצומות וזעקתם הם שפעלו והעבירו את הקב"ה ממידת הדין למידת הרחמים (עיין אס"ר פ"ט ד, תרגום השני ו, א). על כן כל המהפך לא הגיע מאסתר אלא מתפילת הילדים, ואסתר סיפקה את הצד הגלוי של הריגת המן.

אסתר שידעה שהעיקר הגיע מהצום ותפילת הילדים, כאשר היא כותבת את האגרות השניות היא מוסיפה "דברי הצומות וזעקתם". אסתר רמזה בכך שהנס החל בתום היום השלישי לתפילות, ללמדך "שבזעקך יצלוך קבוצך" (ישעיהו נז, יג).

והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם. (ט, כח)

רש"י מבאר: משפחה ומשפחה - מתאספים יחד ואוכלים ושותים יחד, כך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו.

דברי רש"י לא מובנים, מה הקשר בין משפחה ומשפחה לקבלה שלא יסוף מתוך זרעם, אמנם בפסוק הוזכר שהימים לא יעברו אולם אלו שני דברים ואינם שייכים זה לזה, ומדוע רש"י חברם?

נראה שיש לפרש את דברי רש"י שכאשר יעשו ימי הפורים משפחה משפחה לכן לא יסוף ולא יעבור מתוך זרעם, הקישור של משפחות הוא שיגרום לכך שלא יסוף מתוך זרעם. כשמשפחות אוכלות אחת אצל השניה לא יעברו ימי הפורים, אולם אם אין אוכלים זה אצל זה ממילא יהיה פרוד ולא יעבור מדור לדור.

כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו. (י, ג)

רש"י מסביר: לרוב אחיו - ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין לפי שנעשה קרוב למלכות והיה בטל מתלמודו: לכל זרעו - מוסב על עמו לכל זרע עמו: מדברי רש"י שמרדכי היה רצוי לרוב אחיו מכיוון שהעם חס על ביטול התורה שלו, אבל הוא מצד עצמו היה אהוב על כולם ללא שונאים אלא שמתוך אהבה זו חלק פרשו ממנו מכיוון שראו בעין רעה את ביטול התורה הנובע מהיותו עסוק בצרכי ציבור. ונשאלת השאלה מניין רש"י ידע שמרדכי היה אהוב על הכול? ואמנם האברבנאל (דברים לג אות קיג, ד"ה ואם תשמע) כתב: שטבע האנשים בכלל ובני ישראל בפרט בהיותם שווים באחווה והקורבה תרבה ביניהם הקנאה בשיבדל אחד מהם ביתר שאת על אחיו, באומרם כולנו בני איש אחד נחנו, מי שמך לאיש שר ושופט עלינו. ולכן נאמר במרדכי (אסתר י') כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו דורש טוב לעמו ודובר שלום

לכל זרעו, כי זכר לדבר מתמיה שמרדכי בהיותו יהודי יהיה משנה למלך אחשורוש ויותר זר מזה שהיה גדול ליהודים כי אע"פ שהיה משנה למלך, לא יהיה גדול בעיני היהודים כי תמיד יאמרו: ומי אביו? ומי הוא זה ואי זה הוא שמלאו לבו להתגאות? לזה אמר שהיה גדול בעיני היהודים, ויותר זר מזה שהיה רצוי לרוב אחיו, ולא יקנאו בממשלתו כי גם זה מטבע בני ישראל מאד, ולכן להגיד דבר פלא אמר שהיה רצוי לרוב אחיו לא לכולם כי אם לרובם, וזה אמנם היה מפני שהיה דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו.

בפנינו מחלוקת ראשונים בביאור המילים רצוי לרוב אחיו, לדעת רש"י היה רצוי לכולם והפרישה הייתה בגלל שדרשו טובתו, ואילו לאברבנאל הכוונה שהיה רצוי לרוב אחיו אבל היו שקינאו בו ובמעמדו, ונשאלת השאלה מדוע רש"י הסביר שהיה טוב לכל?

עוד הוסיף רש"י שביאור המילים "לכל זרעו" אין הכוונה כפשוטם זרעו שלו אלא זרע כל עמו, ונשאלת השאלה מניין לנו שזה הפרוש, ומה הכריח את רש"י להסביר כן. ועיין באב"ע שכתב על זרעו של מרדכי ולא על זרע עם ישראל.

להבנת דברי רש"י עלינו להבין מהן שתי תכונותיו המיוחדות של מרדכי כפי שמופיעות במגילה: האחת דורש טוב לעמו, והשנייה דבר שלום לכל זרעו. נראה להסביר שדורש טוב היינו טובתו של כל אחד מבני ישראל היה חשוב בעיניו והוא דרש טובתו של כל יחיד ויחיד, אולם דובר שלום פירושו כמידתו של אהרון הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום, היה בא לראובן ואומר לו מדוע תריב עם אחיך והוא רוצה טובתך, כך גם מרדכי היה דובר שלום, לא חי עם עצמו וחבריו בשלום אלא דיבר שלום - השכין שלום בתוך ישראל. יסוד זה רש"י למד מתוספת המילה "דבר שלום לכל זרעו", הריבוי "לכל" משמעותו אפילו בין שני שונאים ומרעים היה דורש שלום.

אהבת השלום בתוך ישראל שהייתה ממידתו של מרדכי היא זו שגרמה להיותו אהוב על הכל, כפי שחז"ל ספרו לנו על אהרן שכל בית ישראל בכו את השריפה, מכיוון שאדם שהוא משכין שלום בין אדם לחברו הוא אהוב על הכול. לדעת רש"י מרדכי שהיה כאהרון הכהן דובר שלום לכל זרעו וממילא לא יתכן שיהיו כאלו שישנאו אותו, על כרחינו שהרצוי לרוב אחיו איננו נובע מכך שהיו ששנאו אותו, הכול אהבו את מרדכי אלא שהתרחקו ממנו בגלל ביטול תורה שנגרם לו למעלתו. לפי הסברו של רש"י חייבים להסביר שהמילה "זרעו" הכוונה לעם ישראל שאותם אהב מרדכי והם החזירו לו אהבה. האברבנאל למד את הפסוקים בפשטותם וכפי ההנהגה המעשית הרגילה שתמיד יש חלק מהעם שמתנגד למנהיג.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net